

Rakenteista fragmentteihin, tiedosta toimintaan – suomalaisen kansalaisaktiivisuuden tyylien ja niiden kontekstin muutoksista

PERTTI LAPPALAINEN

ABSTRACT

From rationalism to fragments, from enlightenment to action. Changing styles of Finnish civil activity.

The article concentrates on the variations of political styles of Finnish civil action. Thus the approach of the research is the concept of political style. Political style is restricted expressly to action, which makes it a more precise and specific concept than e.g. identity is. Style is explicitly a standpoint for action and this is why I categorically reject the notion that style is but a worthless facade of politics behind which the true contents of politicking can be found. In order to show the changes in Finnish civil activity in the 1990s, I compare it with the civil activism in the 1960s and its context, the 'logic of functioning' of the political system or that period's way of constructing a nation state. In the most recent civic activism, I focus on the animal rights movement, even though there are references to other recent movements, too. The actions of the animal rights movement have been exceptional because since the mid-1990s it has carried out illegal strikes of a kind never witnessed before in Finland. The strikes of the animal rights movement have made the citizens, the media and the researchers think – sometimes with apprehension – whether terrorism has made its way to Finland, too, and together a new style of civil activism has arrived in our country to stay. I'll answer to the following questions: What is specific in the animal rights movement's style of action and what is its relation to other, more traditional styles of action? I also try to answer the question whether the animal rights movement's action is a symptom or an example of some deeper and profound trend of change, of the weakening or even collapse of an integrated nation state. Or is it just a question of an isolated phenomenon which has merely given a jolt to the traditional routinized collective action?

Poliittinen tyyli ongelmanasettelun lähtökohtana

Paneudun tässä artikkelissa suomalaisen kansalaisaktiivisuuden tyyliinmuutoksiin. Vertaan 1990-luvun aktiivisuutta yhden 1960-luvun liikkeen, Sadankomitean, toimintaan. Tarkastellessani näitä kahta aktiivisuuden muotoa kiinnitän huomiota myös liikkeille näyttäytyvään odotushorisonttiin, joka saa ne arvioimaan, millä tyyllillä

on hyödyllisintä toimia (ks. Lappalainen ym. 1999). Oletan, että odotushorisontin luonne on olennainen osa poliittisen järjestelmän toimintalogiikkaa. Otsikon ilmaisu ”rakenteista fragmentteihin” viittaa tällaiseen kontekstiin ja termit ”tiedosta toimintaan” konkreettisiin tyyliinmuutoksiin.

Poliittisen tyylin käsite lähestymistapana juontuu tutkimuskohteesta. Poliittinen tyyli voi olla relevantti tunnistamaan ja erittelemään jär-

jestelmän toimivuuteen ”sopimattomia” poliittisen toiminnan muotoja, kuten erilaisia ulkoparlamentaarisia liikkeitä tai puoluekentän ulkopuolella esiintyneitä poliittisia jakoja. Tyylin käsitteellä on annettavaa erityisesti poliittisten toimintatapojen tutkimiseen; tyyleillä on poliittisten toimintamuotojen synnyssä ja muotoutumisessa keskeinen ja jopa itsenäinen merkitys. Tyylin merkitys on entisestään korostunut, koska aktioiden väitetään muuttuneen pienimuotoisiksi ja keskittyvän ennen muuta ongelmien näyttämiseen. Tämä liittyy myös suurten utopioiden puuttumiseen. Tällainen toiminta sopii aikaan, jolloin asioita ei ole helppo jäsentää kahtiajakoiksi ja jolloin odotushorisontissa ei näy selkeitä ratkaisuja asioiden muuttamiseksi. Tällöin toiminnasta on tullut ”vain” viesti, toiminta näyttää, tuo esiin, provosoi. (Alapuro 1997, 51.) Väitän, että juuri tästä syystä poliittiset toimijat ovat joutuneet kiinnittämään erityistä huomiota tyyliin.

Ihmiset ovat nykyään yhä enenevästi keskittyneet sopeutumaan yhteiskunnallisiin tilanteisiin. Koko ajan syntyvien ajankohtaisten ongelmien ratkaisemisesta on tullut ihmisten toimintaa ja normiperustaa viitoittava tekijä (ks. Alldardt 1994). Toisin sanoen yhä laajemmin tartutaan rajattuihin aika- ja paikkasidonnaisiin kysymyksiin hämmentävässä tilanteessa, jossa näyttää olevan lukuisia ratkaisumahdollisuuksia. Jos oletetaan vielä, että itse toiminta on tavallaan syrjäyttänyt rakenteet (ks. Bauman 1996, 205; Beck 1999, 92–93), on huomion kiinnittäminen toimintatyyliin vieläkin tarpeellisempaa.

Artikkeli etenee seuraavasti. Lyhyen tyylikäsitteen määrittelyn jälkeen (ks. laajempi esitys Lappalainen ym. 1999) siirryn tarkastelemaan 1960-luvun Sadankomitean toimintatyyliä, jonka suhteutan Erik Allardtin teokseen *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*. Teos on teoreettinen esitys 1960-luvun Suomen poliittisen järjestelmän syvästä muutoksesta. Se on eräällä tavalla myös ohjelma ja siten yksi – ja tässä tapauksessa vielä hyvin oleellinen – odotustuote siitä, millaisia poliittisia ratkaisuja tuossa tilanteessa pitäisi tehdä. Allardtin teorian merkitys oli ilmeinen. Olivathan monet 1960-luvun liikkeiden aktivisteista Allardtin oppilaita, jotka käyttivät teksteissään suoraan Allardtilta tulevia ilmauksia. Tämän jälkeen siirryn suoraan 1990-luvulle ja katson, miten on käynyt Allard-

tin hahmottamalle rakennelmalle. Tässä yhteydessä analyysin kohteena on pääasiassa eläinoikeusliike, joskin viittaan myös muihin uusimpiin liikkeisiin.

Vastaan tässä artikkelissa seuraaviin kysymyksiin: Mitkä ovat tutkimuksen kohteena olevien toimintatyylien erityisyydet ja miten se suhteutuvat toisiinsa? Vertailun tavoite on vastata kysymykseen, onko tutkimuksen kohteena olevassa 1990-luvun toimintatyyliissä todellakin jotain uutta. Koetan myös arvioida, onko se oire tai esimerkkitapaus jostakin laajasta ja syvästä muutostrendistä. Kulminoituuko tässä suppeassa erityistapauksessa jokin perustava muutos? Vai onko kyse sittenkin yksittäisestä ja irrallisesta poikkeuksellisesta toiminnasta, joka on vain säilytellyt perinteistä kollektiivisen toiminnan tyyliä?

Aineisto koostuu kolmen liikeaktivistin haastattelusta ja eräistä kyseisten liikkeiden tuottamista keskeisistä julkaisuista.

Poliittinen tyyli ja toiminnan tutkimus

Tyyli rajoittuu nimenomaan toimintaan ja sen dynamiikkaan, mikä tekee tyylistä jotenkin rajatumman ja tarkemman käsitteen kuin mitä esimerkiksi identiteetti on. Tyyli on nimenomaan näkökulma konkreettiseen toimintaan. Kyse on tällöin selkeästä erottautumisesta, tietynlaisesta tavasta profiloitua, mikä on leimallista tyyllitieteelle politiikalle. Koska poliittinen tyyli on lähestymistapa konkreettiseen toimintaan, haluan selkeästi hylätä sen päänäpintymän, että tyyli on vain politiikan arvotonta pintaa, jonka takana on politikoinnin varsinainen sisältö (vrt. Nelson 1998, 169–171). Muodon ja sisällön erottaminen vie tyylitutkimusta pahasti harpoluille.

Koska poliittiset toimijat joutuvat kantamaan huolta pitkäaikaisesta uskottavuudestaan, heidän on luotava itselleen myös pysyväisluonteinen tyyli vakuuttaakseen erilaisia yleisöjä. Nimitän sitä tyylin *infrastruktuuriksi*. Sitä ei kuitenkaan pidä ymmärtää toimintaa määrääväksi tekijäksi, ’riippumattomaksi syymuuttujaksi’. Tyylin infrastruktuurin luominen on eräänlainen perusratkaisu, jonka pohjalta voi toimia lukemattomilla eri tyyleillä eri tilanteissa. Yksi tyylin tunnistamisen kriteeri on, millaiseksi toimija itsensä määrittelee suhteessa muihin.

Politiikan tyylien tarkastelu ei voi keskittyä pelkästään infrastruktuuriin, vaan huomiota on kiinnitettävä myös niihin vaihtuviin tilanteisiin, joihin poliittinen toiminta kytkeytyy. Tyyllillä on siis erilainen merkitys eri tilanteissa. Tällaisesta näkökulmasta katsottuna tyyli ei määrää tarkoin toimintaa, vaan se on elementti, joka tekee politikoinnista mielenkiintoisella tavalla ennakoimatonta. Tämä johtuu siitä, että tyyli ei viittaa vain esittäjänsä toimintaan, vaan myös tuon toiminnan kanssa suhteisiin asettuvien toisten poliittisten toimijoiden reaktioihin. Tyyllissä on siis kysymys myös siitä, miten itse reagoimme muiden toimijoiden tyyliin. Koska poliittinen toimija joutuu miettimään, miten muut toimijat suhtautuvat häneen ja kuhunkin tilanteeseen, yhdenkään poliittisen toimijan toiminta ei noudata suoraviivaista, ennalta tarkoin lukkoon lyötyä strategiaa. Toiminnan tyyliä ja sen aiheuttamia mahdollisia reaktioita ja seurauksia täytyy siten arvioida matkan varrella aina uudelleen. Tyylin valitseminen tarkoittaa siten myös poliittisen arvioinnin tekemistä.

Kun tiukasti ideologioihin tukeutuva toimija seuraa ja tottelee opinkappalettaan kuuliaisesti ja kyseenalaistamatta – kuin käskyä – poliittinen arvioija haluaa harkita henkilökohtaisesti. Oppien ja määräysten automaattista noudattamista sekä rutinoitunutta ja ritualisoitunutta suorittamista ylipäätään voidaan Arendtia (1958) soveltaen nimittää *poliittiseksi käyttäytymiseksi*. Se luonnollisesti erottautuu arvioinnin sisältävästä *poliittisesta toiminnasta*.

Tilanne, johon poliittiset toimijat joutuvat tahtoen tai tahtomattaan, määrittää arviota ja siihen sisältyvää tyyliä, miten toimia ko. tilanteessa. Poliittisesti toimiminen ei kuitenkaan ole tilanteiden määräämää, vaan arviointi ja siihen liittyvä tyyli myös luovat uusia tilanteita ja muuttavat niitä. Tilanteittaisen arvioinnin tuloksena muotoutuvassa tyyllissä on kyse myös retorisisista taidoista. Arvioijan on pystyttävä esittämään valitsemansa toimintatyylin *perustelut*, jotka sopivat juuri tuohon tilanteeseen. Poliittisen arvioinnin tyyliulottuvuus ilmenee nimenomaan toimintatapana ja sen perustelemisen taitona. Pysyväisluonteinen ja yleinen tyyliulottuvuus ilmenee puolestaan *vakuuttamisena*, *uskottavuuden* rakentamisena. Perustelut siis vaihtuvat jatkuvasti tilanteesta toiseen, kun taas vakuuttamisella poliittiset toimijat pyrki-

vät rakentamaan itselleen kestävän uskottavuuden.

Kun poliittiset toimintatavat ovat rutinoituneet ja urautuneet tiettyihin kaavoihinsa, ne eivät synnytä sanottavia reaktioita. Rutinoituneessa politikoinnissa tyyli voi näyttää ikään kuin kuoleentuvan pois. Kuitenkin viimeistään sen edustaman toimintatavan ja asialistan selkeä kyseenalaistaminen tuo myös rutinoituneen politikoinnin tyyliaspektin esiin. Tässä mielessä 'poikkeava' politikoinnin tapa tekee paitsi oman tyyliinsä, myös rutinoitunutta politikointia määrittävät konventiot näkyviksi. Tyyleistä puhuttaessa onkin syytä tehdä eroja tyylin *intensiteetin* suhteen. Konventionaalisissa ja laitostuneissa politikoinnin tavoissa tyyliaspektia ei sen kummemmin tiedosteta, vaikka se kuitenkin on olemassa. Automatisoituneen ja yhdenmukaisen tyylikoodiston puitteissa tyylin intensiteetti on alhainen.

Retoriikan teoriassa tällainen tyyli-intensiivisyyden ajatus on sisäänrakennettu erityis- ja universaaliyleisöille kohdistettujen argumentaatiotekniikoiden erittelyyn. Tyyli-intensiivisyys perustuu siihen, että sanoma kohdistetaan erityisyleisölle, jolloin saatetaan argumentoida sen omalla poikkeuksellisella kielellä. Erityisyleisöille suunnatut puheet ovat suostuttelevia. Ne ovat toisin sanoen tunteellisia, spontaaneja ja mielikuvituksellisia. Erityisyleisölle suunnatut puheet pyrkivät tietoisesti luomaan konflikteja jonkin toisen erityisyleisön tai oletetun hegemonisoituneen valtavirran kanssa. Niiden ei tarvitse yrittää miellyttää kaikkia, vaan ne voivat särmikkäästi ja erottautuvasti vedota vain tiettyihin erityisryhmiin.

Jos yritetään tavoitella mahdollisimman monen suosiota, pitäisi tietoisesti välttää valtavirrasta poikkeavaa toimintatyyliä. Tällöin pitäisi turvautua mahdollisimman neutraaliin ja siten suurta yleisöä kosiskelemaan argumentaatioon. Kun poliittiset toimijat vetoavat universaaliyleisöön, ne pyrkivät vakuuttamaan eli ne vetoavat järkeen ja toimivat teknisesti. Universaalille yleisölle suunnattu argumentaatio perustuu niihin kunkin kulttuurin piirteisiin, joita pidetään yleisesti tosina ja hyväksyttävänä. Näin ollen universaaliyleisölle suunnatut argumentit riippuvat kunkin kulttuurin itsestäänselvyyksistä. Universaaliyleisölle argumentoitaessa vedotaan yleisesti hyvinä pidettyihin seik-

koihin eikä partikulaarisiin intresseihin. (Ks. Perelman 1982.)

Tyyli-intensiivisyys korostuu erityisesti 'poikkeuksellisissa' tilanteissa. Yksi keino tunnistaa erilaisia tyylejä sisältyy Carl Schmittin (1932) poliittisuuskriteeriin, ystävien ja vihollisten erotteluun ja sen intensiivisyysasteeseen. Kun poliittiset toimijat määrittelevät vihollisia, kohteita, joista haluavat erottautua, ne tekevät sen jollakin poikkeuksellisella ja huomiota herättävällä tavalla. Vastustajien tai vihollisten osoittaminen ja niiden konstruointitapa on intensiivinen keino profiloitua tyyllisesti. Täten yksi tapa tunnistaa tyylejä on kysyä, rakentavatko poliittiset toimijat ystävä-vihollinen suhteita ja jos ne sen tekevät, miten tämä tapahtuu. Kuvaa voi vielä täsmentää kysymällä, millaisina ne näkevät vihollisen tai kohteen, josta ne haluavat sanoutua selkeästi irti ja millaisen toimintatyylin ne tätä kautta itselleen muokkaavat. Tässäkin törmätään tyylin pysyvyyden ja vaihtuvuuden ongelmaan, sillä ystävä-vihollinen erottelu ja sen intensiivisyys on dynaaminen ilmiö.

”Pakotettu pluralismi” ja Sadankomitean toimintatyyli

Tilaa erilaisuuden liikkeille

Teoksellaan *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine* (1964) Allardt pyrki jatkamaan suomalaisen sosiologian ”suurta linjaa”, reagoimista yhteiskunnan keskeisiin *rakenteellisiin* ongelmiin. Hän ankkuroitui tiiviisti sosiaalisen rakenteen ja muutoksen ja niiden aiheuttamien poliittisten reaktioiden tutkimuksen perinteesen. Suomalainen sosiologia on katsonut tarpeelliseksi juuri sosiaalisten ongelmien ja jännityksien analysoimisen ja lieventämisen. (Allardt 1984.) Tätä voisi kutsua politiikan sosiaalistamiseksi (vrt. Lappalainen 1992). Allardtin teoksen 'ohjelmallisuus' näkyy siinä, että se oli nimenomaan ”puhetta yhteiskunnalle”; se oli ”ideologinen ohjenuora elinkeinomurroksen Suomelle” (Mäkelä 1992, 188). Sen avulla voitiin ikään kuin tieteellisellä, objektiivisella ja rationaalilla tavalla murentaa kansallista yhtenäiskulttuuria ja ajaa samalla moniarvoisuutta ja sallivuutta (Alapuro 1997, 112). Näin myös erilaiset yhden asian liikkeet saivat tilaa muo-

dotua ja toimia poliittisen keskustelun osapuolena syrjijämisen sijasta.

Ongelma, johon Allardt teoksessaan hakee vastausta, on työnjaon aiheuttama eriytyminen. Hän on halunnut keskittyä ”niihin rakenteellisiin paineisiin, jotka syntyvät yhteiskunnan teollistuessa ja työnjaon eriytyessä” (Allardt 1964, 27). Allardt pohtii kysymystä, kuinka yhteiskunnan koheesio voidaan ylläpitää, vaikka kiihtyvä työnjako eriyttää sitä. Hänen ratkaisunsa avain on solidaarisuus. Hän määrittelee sen yhteiskunnan legitimiisyyden avulla: ”Yhteiskunnan jäsenet ovat solidaarisia, jos he pitävät poliittisen järjestelmän perussääntöjä legitimeinä, ja ovat valmiita toimimaan niiden mukaisesti” (Allardt 1964, 52). Legitimiteettiä koskevat ristiriidat merkitsevät tietenkin solidaarisuuden vähenemistä, mutta muunlaiset ristiriidat voivat lisätä solidaarisuutta. Solidaarisuuden määritelmään sisältyy siis tietynlaista yhdenmukaisuutta. Se koskee kuitenkin vain yhteiskunnan perussääntöjä, joista täytyy Allardtin mielestä vallita yksimielisyys. Yhdenmukaisuus ei siten ole solidaarisuuden edellytys.

Muita kuin perussääntöjä koskeva yksimielisyys ja yhdenmukaisuus voi helposti johtaa solidaarisuuden vähenemiseen eli konfliktit ovat hyödyllisiä yhteiskunnan koheesioita. Tässä Allardt tukeutuu Ralf Dahrendorfin teoriaan ristiriidoista ja painottaa esikuvansa tavoin, että ristiriitojen täytyy olla säänneltyjä ristiriitoja. Tämä tarkoittaa kolmea seikkaa. Osapuolet tunnustavat ristiriidan olemassaolon, ne organisoituvat eturyhmiksi ja hyväksyvät tietyt pelisäännöt ristiriitojen ratkaisemiseksi. (Allardt 1964, 53–54.) Dahrendorfin teoriasta tulikin Suomessa poikkeuksellisen suosittu (Alapuro 1997, 132).

Allardtin tarkoittaman solidaarisuuden vahvistuminen ilmeni myös ns. yhden asian liikkeiden syntymisenä ja toimintana – sekä sietämisenä. Allardt esitti, että suuren työnjaon yhteiskunnassa yhdenmukaisuutta ei tarvita, vaan solidaarisuuden edellytyksenä on suuri sallivuus. Jos sallivuus ei toteudu ja jos tiettyjä ryhmiä avoimesti syrjitään, syntyy häiriöitä tai epäsolidaarisuutta. Kun esimerkiksi kommunisteja kohdellaan kuten muitakin, heidän solidaarisuutensa suomalaista yhteiskuntaa kohtaan lisääntyy. (Alapuro 1997, 130.) Näin Allardtin

teorian pohjalta voitiin päätyä siihen, että ”erilaisuuden suvaitseminen oli omiaan lujittamaan eikä suinkaan heikentämään työnjaoltaan erityyntyä yhteiskuntaa” (Mäkelä 1992, 188).

Yhdenmukaisuuden ja kansallisen eheyttämisen kritiikki tyylin lähtökohtina

Etenkin *Sadankomitea* halusi erottautua perinteisistä suomalaisista poliittisista asenteista. Toisin sanoen se hyökkäsi yhdenmukaisuuden painetta vastaan. Sadankomitea julisti taistelevansa ”laajemman henkisen liikkumatilan puolesta”, jotta voitaisiin päästä ulos ”ummehtuneesta kansallisesta umpikujasta ja eskapistisesta pikkuvaltiomyytistä” (Sadankomitean tiedote 4/1964, lainaus, Alapuro 1997, 132). Keskeisin maalitaulu oli armeija, ”jossa kiteytyvät autoritaarisuus, totalitarismi ja epäluulo naapurikansoja kohtaan” (Peltola 1966, 109). Aktivistien mielestä armeija myös edisti kansalliskiihkoa sekä salli sadismia ja militarismia. Armeija kasvattaa kyselemättä tottelevia ammatittappajia. Sadankomitea vaati isänmaan opin hävittämistä vanhentuneena. Se katsoikin edustavansa ”selvästi uutta aikaa” (mt., 105) ja ajattelutapaa, joka ei yritä tukahduttaa erilaisia mielipiteitä ja joka antaa ihmisten pitää työpaikkansa vaikka nämä ovat julkisesti pasifisteja. Sadankomitea halusi rikkoa vaikenemisen muurin, joka oli pitänyt sisällään äärikonservatiivisia ja sotaan positiivisesti suhtautuvia arvoja. (Mt., 108–109.)

Toinen konkreettinen kritiikin maalitaulu oli *Henkisen Maanpuolustuksen Suunnittelukunta* (HMS) ja sen ajama henkisen maanpuolustuksen ideologia, jota kehiteltiin erityisesti HMS:n järjestämässä (kuusi päivää kestäneessä) seminaarissa kesäkuussa 1964. HMS:n toiminnan tarkoitus oli tutkia ”suomalaisen yhteiskunnan kiinteyteen ja sen jäsenten keskinäiseen solidaarisuuteen vaikuttavia tekijöitä” (Palomäki 1964, 3). Se ilmoitti tavoitteekseen ”koko yhteiskunnan ja yksilön turvallisuuden lisäämisen” muinkin kuin materiaalisin keinoin sekä ”parantaa valmiuksia kestämään mahdollisia tulevia vaikeuksia” (Palomäki 1964, 3). Saattaa olla, että tällä viitattiin Suomen ja Neuvostoliiton välisiin suhteisiin. Juuri seminaarin järjestämisen aikoihin ”liberaalina” pidetty Neuvostoliiton johtaja Nikita Hrutshjev oli kukistu-

massa ja ”ortodoksinen”, Leonid Breshnevin johtama, troikka ottamassa vallan. Kun maailmaa tuolloin hallitsi pysyvältä näyttävä jako, myös Suomi joutui määrittelemään paikkansa kylmässä sodassa. Tämä vaati ”aina varuillaan oloa” (Allardt 1999, 41). 1960-luvulla tavoiteltu kansallinen eheyttäminen oli myös varautumista Neuvostoliiton uhkaan.

Seminaarin keskustelijat päätyivät korostamaan suomalaisen yhteiskunnan monimuotoisuutta keskeisimpänä arvona. Suomi oli 1960-luvulla siirtymässä poikkeuksellisen nopeasti maatalousyhteiskunnasta teolliseen yhteiskuntaan. Tämä merkitsi ennen kaikkea ihmisten ja ryhmien erilaisuuden lisääntymistä. Täten jouduttiin kysymään, miten luoda yksilöiden, ryhmien ja kansakuntien välinen yhteistyö uuden tilanteen, teolliselle yhteiskunnalle tyypillisen monimuotoisuuden, vallitessa (ks. Littunen 1964, 33).

Kysymykseen vastaaminen edellytti sitä, että aiemmin syrjityt kansalaisryhmät tulisi saada osallistumaan vastuuseen yhteisistä asioista. Kaikkein selvimmin tämän esitti kyseisessä seminaarissa Erik Allardt, joka vaati suomalaisen yhteiskunnan perusvastakohtaisuuksien lieventämistä. Allardt piti perusvastakohtaisuuksien lieventämisen kannalta hyvin tuhoisana politiikkaa, joka oli pitänyt kommunisteja oppositiossa tuolloin jo lähes kaksikymmentä vuotta. Kun näin oli menetelty, oli samalla pidetty maan köyhintä ja sosiaaliselta asemaltaan heikointa väestöä poliittisessa paitsiossa (Allardt 1964b, 30). Ottaessaan näin kommunismin haltuun teoreettisesti Allardt pyrki järkiperaistämään ja kesyttämään sen (Alapuro 1997, 113). Järkevä, viileä ja tieteellinen asennoituminen kommunisteihin tarkoitti sitä, että heitä tuli pitää yhtenä organisoituneena painostusryhmänä ja yhteismitallisina muiden suomalaisten kanssa. Samalla suhteita heihin voitiin säännellä ja hekin sääntelisivät suhteensa muihin. (Alapuro 1997, 125.) Tässäkin yhteydessä Allardt korosti sitä, että ristiriidat ovat hyödyllisiä, mutta niiden täytyy ehdottomasti olla säädelyjä. Allardtin mielestä ristiriitoja ei suinkaan pitänyt hävittää, vaan muuttaa säätelämättömät ristiriidat säädellyiksi ristiriidoiksi. Säätelämättömät ristiriidat saattavat ajan mittaan johtaa yhteiskunnallisiin räjähdyksiin. Allardt piti kommunistien oppositioaseman ohella ongelmana

sitä, että työnantajien ja työntekijöiden väliset ristiriidat olivat tuolloin nousseet akuuteiksi ongelmiksi. Nimenomaan työmarkkinoiden osapuolia koskevat kysymykset olivat tulleet politiikassa keskeisiksi. (Allardt 1964b, 20–21.) Tällaisesta ristiriitojen sääntelystä tuli oleellinen osa 1960- ja 1970-lukujen suomalaista rationalistista politiikkaa.

Vaikka kansallisen eheyttämisen ajatukseen suhtauduttiin Sadankomiteassa suuresti epäillen, HMS:n toiminnassa nähtiin myös selkeitä myönteisiä puolia. Sadankomiteassa kuitenkin pelättiin, että HMS:n puhe ”yhteiskunnan rakentamisesta” voi johtaa lioitteluun. Itsepintainen pyrkimys yksimielisyyteen ja kiinteyteen ”saattaa olla vaikutuksiltaan vahingollista, jos niitä ei rajoiteta ja tarkoin osoiteta, mistä asioista yksimielisyys on saavutettava” (Blomberg 1966, 103). Tässä on kyse Allardtin tarkoittaman solidaarisuuden luomisesta tavalla, jonka myös HMS hyväksyi.

Tyylin ydin: radikaali, rationalistinen ja traditionalistinen toiminta

Sadankomitea piti tärkeänä ”mahdollisimman järkevän ohjelman” laatimista. Sen tuli sisältää tarkoituksenmukaisia toimintaohjeita, jotka ottavat huomioon Suomen olosuhteet (Peltola 1966, 109, 112). Kun se vielä koki presidentti Urho Kekkosen myötämielisyyden tärkeänä (ks. Alapuro 1997, 131), järjestölle muodostui omaleimainen suomalais-kansallinen toimintatyyli, jota englantilaisen emojärjestön oli joskus vaikea ymmärtää (ks. Alapuro 1997, 44). Presidentti Kekkonen pyrki vähentämään yhdenmukaisuuden painetta, tai toisin käsittein, halusi avata mahdollisuusrakennetta tarjoamalla taktista tukea kulttuuri- ja yleisvasemmistolaiselle radikalismille. Hän piti parempana suostuttelun kautta tapahtuvaa integraatiota kuin syrjäyttämiseen perustuvaa pakottamista (Siisiäinen 1990, 65).

Koska Sadankomitea arvosti rationaalisuutta ja järkipäisyyttä, se uskoi vahvasti tieteelliseen tutkimukseen. Sadankomitean aktivistit kritisoivat tuolloin vallitsevana ollutta arkitietoa ja kansankäsityksiä ja vaativat tietoa ennen muuta ”käyttäytymistä säätelevistä lainalaisuuksista” tai ”todellisuudessa testattua tietoa” (Kivistö 1966, 45, 46). Se uskoi, että testatun

tiedon avulla voidaan vaikuttaa poliittisesti. Kun mystiset voimat ovat joutuneet väistymään tiedon tieltä, ilmiöihin vaikuttavat lainalaisuudet voidaan saada selville ja siten tapahtumia voidaan kontrolloida. Usko rationalismiin tuntuu olevan vahva. Tutkimus voi korvata ”hämärit myytit sotien välttämättömyydestä testatulla tiedolla” ja tutkimus pystyy ”ongelmien rationaaliin tarkasteluun” ja syrjäyttämään siten tunteiden painolastin. (Kivistö 1966, 51). Tällaista rationalistista politiikkatyyliä (vrt. Oakeshott 1962) pidettiin tuolloin huomattavana edistysaskeleena, eikä liikkeiden piirissä näyttänyt olevan juuri ollenkaan ongelmien ratkaisumahdollisuuksiin kohdistuneita epäilyjä. Tuolloisia liikkeitä voidaankin pitää hyvin valistusoptimistisina poliittisina toimijoina. Odotushorisonitin nähtiin olevan täynnä positiivisia tilaisuuksia.

Koska Sadankomitea oli vakuuttunut rationaalien poliittisen käyttäytymisen mahdollisuudesta, se tavoitteli myös kansojen välistä yhteistyötä, järkevää vuoropuhelua. Nimenomaan rauhantutkimus pyrki selvittämään, miten ihmiset voisivat omaksua yhteistyön laajentamista edistäviä asenteita ja menettelytapoja. Tämä yhteistyöpolitiikka kytkettiin, Allardtin termin, yhdenmukaisuuden paineen vähentämiseen, ihmisten asenteiden muuttamiseen suvaitsevammiksi. (Kivistö 1966, 47–48.)

Sadankomitea muutti myös mielenosoitusten tyylin organisoidessaan ensi kerran mielenosoituksen vuonna 1964. Mielenosoitusten ottaminen käyttöön oli sinänsä uutta; niitä pidettiin yhtenä modernin politiikan toimintamuotona. Mielenosoitus näyttäytyi uuden sukupolven vaikuttamisen muotona. Muutos sai kuitenkin suomalaisen ulkoasun. Oman leimansa Sadankomitean tyyliille antoi sen pasifistisuus ja ulkomainen esikuva, lähinnä englantilaiset rauhanomaiset marssit. Itse tapahtuma oli tarkoituksellisen sävyisä, sillä jo pasifismin esille nostaminen oli provokatorista. (Alapuro 1997, 53.) Toisin sanoen Sadankomitea profiloitui ja loi itselleen tyylin infrastruktuurin tuomalla poliittiselle areenalle Suomessa harvoin nähdyn, poikkeuksellisen asian.

Vähitellen tilaisuuksien määrä nousi ja niistä tuli uhmakkaampia eli niiden tyyli-intensiteetti vahvistui. Eniten mielenosoituksia oli vuonna 1968, yhteensä 184. Vuosien 1964–

1970 välillä järjestetyistä mielenosoituksista ylivoimainen enemmistö oli joukkomarsseja ja joukkokokouksia. Mielenosoitusten teemat olivat samoja kuin muiden maiden vastaavissa liikkeissä (esim. Vietnam ja solidaarisuuden osoittaminen kolmannen maailman kansoille) ja Suomessakin pääosassa olivat opiskelijat. Samoin mielenosoitusten tyyleissä oli kansainvälisiä vivahteita, esimerkiksi iskulauseita huudettiin uudella tavalla, istuttiin kadulla ja juostiin tahdissa.

Vaikka mielenosoitusten tyyli muuttuivat, ne pysyivät kuitenkin vahvasti suomalaisina. Tärkeää oli pitää yllä järjestystä ja välttää avoimia konflikteja. Suomalaisilla aktivisteilla oli konfrontaatiokammo. Ns. marssilinja jäi Sadankomiteassa vähemmistöön, kun enemmistö tuki ns. tutkimuslinjaa, joka kannatti rationaalista argumentaatiota ja tutkivaa otetta. Mielenosoituksilla pyrittiin jakamaan informaatiota, josta muualla oli vaiettu. (Alapuro 1997, 43–44.) Toiminnan antiaktionistisuus oli silmiinpistävää ja vain muutamissa mielenosoituksissa nähtiin lievää väkivaltaa (Siisiäinen 1990, 65). Näin myös Sadankomitea ankkuroitui 1960-luvun Suomen poliittisen järjestelmän toimintalogiikkaan, tietynlaiseen rationalistiseen politiikkaan, ongelmien ratkaisemiseen tieteellisen tiedon avulla. Vaikka liikkeen terävin kritiikki kohdistui kansallisen kulttuurin päälinnakkeeseen, armeijaan ja sen arvoihin, sen argumentaatio painotti sitoutumattomuutta, järkiperaisuutta, sallivuutta, tieteellisyyttä ja realismia. Sadankomitean aktivistit halusivat rähinöidä, mutta rähinöidä oikein, järkevästi. Myös liikkeen keskeiset vaikuttajat kannattivat mielenosoituksia, mutta samalla he ”kannattivat” myös sisäministeriön toimikuntaa, joka laatisi Mielenosoitusoppaan. (Alapuro 1997, 120–121.) Suomalaisille mielenosoituksille on ollut tyypillistä kurinalaisuus ja rauhanomaisuus, minkä vuoksi ne poikkeavat suuresti väkivaltaisista mielenosoituskulttuureista (Konttinen 1999, 135; myös Siisiäinen 1998). Edelleen on väitetty, että suomalaisissa mielenosoituksissa järjestys on ”lähes pyhä” (Alapuro 1997, 52) ja että niiden merkitys kollektiivisen toiminnan kentässä on selvästi vähäisempi kuin esimerkiksi Etelä- ja Keski-Euroopassa (mt., 54).

1960-luvun liikehdintä ei pystynyt murtaamaan poliittisen järjestelmän toimintalogiikkaa,

jota on osuvasti nimitetty ”pakotetuksi pluralismiksi” (Alapuro 1997). Koska ”olisi ollut todella huolestuttavaa jos opiskelijaliikehdintää ei olisi lainkaan meillä ilmennyt” (Allardt 1995, 114); se vain vahvisti kokonaisuutta ja lujitti 1960-luvulla luotua poliittista rakennetta tuomalla siihen konfliktiulottuvuuden. Suomen opiskelijaliike toimi Norjan ja Ruotsin liikkeiden tavoin hallitusti ja maltillisesti. Opiskelijaliikkeen säyseyttä ja ankkuroitumista kansalliseen mielenosoitusten valtavirtaan osoittaa esimerkiksi se, että eräät opiskelijaliikkeen johtajat saattoivat kysyä Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan dekaanilta, olivatko mielenosoituskyltit sopimattomia (ks. Allardt 1995, 114).

Toisaalta pakotettu pluralismi edisti sallivuutta tai erilaisuuden sietämistä ja legitimoimista, mutta toisaalta se merkitsi myös niiden kontrollia. Tämä ilmaistiin Ralf Dahrendorfin teoriasta lainatulla käsitteellä ”säännelty ristiriita”. Näin suomalaisesta poliittisesta järjestelmästä yritettiin 1960-luvun puolesta välistä lähtien tehdä eräänlainen kansallinen organoiminen kokonaisuus. Tällainen kansallinen eheyttäminen ilmeni Suomessa ns. kansanrintamahallituksen muodostamisena vuonna 1966 ja tulopoliittisen järjestelmän rakentamisena vuonna 1968. Tulopoliittikka on ollut malliesimerkki rationalistisesta politiikasta. Sillä haluttiin säädellä ristiriitoja, mikä edellytti tieteellisesti perusteltua informaatiota ja suunnittelua. Tämä oli juuri tulopoliittikkaan liittyvä uusi käytäntö. Tulopoliittikan ”suuri tavoite” oli tehdä rationaalisia kansallisia päätöksiä yksimielisyyden hengessä ja siten ylläpitää yhteiskunnallista vakautta.

Uusliikkeiden tyyli ja pakotetun pluralismin liberalisoiminen

”Orgaanisen” ykseyden loppu

Eläinliikkeen suhtautuminen vallitsevaan poliittisen järjestelmän logiikkaan ja perinteisiin poliittisiin toimijoihin ovat merkkejä poliittisten kiistojen muuttumisesta symmetrisistä asymmetrisiksi. Tällaisissa kiistoissa on ”entistä vähemmän [kuin 1960-luvulla] kysymys erilaisista kannanotoista samoihin asioihin ja enemmän teemojen välisistä kiistoista. Marginaalit ovat

laajenneet ja keskukset muuttuneet ontoiksi.” (Palonen 1997, 67.) Täten eläinliikkeen toimintatyyli ja poliittisen järjestelmän suhtautuminen siihen ovat osoituksia yhteiskunnan leiriytymisestä tai pirstaloitumisesta. Eläinliikkeen tyyli kielii syvästä epäluottamuksesta yhteiskunnan kokonaisedun politiikkaa kohtaan.

Eläinliikkeen toimintatyyli ja hallitsevien poliittisten instituutioiden suhtautuminen siihen kertovat nekin suomalaisen(kin) yhteiskunnan fragmentoitumisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että nyky-yhteiskuntien analysoimisessa ajatus organisaation tasapainoisesta yhteiskunnallisesta kokonaisuudesta ei ole enää pätevä. Yhteiskunnat eivät enää ole huomattavan kiinteitä, tasapainoisia ja arvoiltaan yhtenäisiä. (Bauman 1996, 194.) Suomen 1960-luvun poliittinen järjestelmä näyttää täyttävän Zygmund Baumanin esittämät perinteisen kansallisvaltion kriteerit. Kansallisvaltio – rakenteellisen yhteiskuntakäsitteksen realisoituma – on pyrkinyt konfliktinratkaisuun, minkä vuoksi kaikenlaista ’varmentamantonta’, so. sääntelemätöntä (Allardt/Dahrendorf), toimintaa on pidetty kelvottomana. Spontaani, itsenäinen ja odottamaton toiminta ei ole sopinut järjestelmänkaltaiseen kokonaisuuteen, vaan se leimattiin tasapainoa horjuttavaksi tai ei-sosiaaliseksi tekijäksi, joka piti kesyttää ja kitkeä pois. Huomiota kiinnitettiin ennen muuta järjestystä edistäviin ja rakennetta ylläpitäviin koneistoihin, ennustettavuuden lisäämisen ja toimintatapojen hallintaan. (Bauman 1996, 196.)

Kun rakenteet ovat murtuneet, toimijoiden politiikka on noussut keskiöön. Toimijoiden politiikan merkitys on ilmeinen, kun tunnustetaan kontingenttisuus, kun kielletään yhteiskunnan järjestelmän kaltainen rakenne ja kun myönnetään sosiaalisuuden perustuvan toimintaan eikä rakenteisiin. Kansallisvaltioissa politiikan piti olla valtion yksinoikeus, mutta esimerkiksi ylikansalliset elimet ovat syöneet kansallisvaltion yksinoikeuden politiikkaan. Valtion määrittämän politiikan alueen rajat ovat kaatuneet ja uudet asiat ovat politisoituneet. Fragmentoituminen ilmenee lukuisten uusien poliittisten toimijoiden esiinmarssina ja uusien asioiden nousemisena poliittisten kamppailujen kohteiksi. (Ks. Bauman 1996, 205; Beck 1999, 92–93.) Näin ollen moderni valtio ei enää kykene neutraloimaan ja säätelemään läheskään

kaikkia sosiaalisia protesteja (Bauman 1996, 205). Suomen poliittisen järjestelmän kannalta tämä merkitsee sitä, että 1960-luvulla luotu poliittisen järjestelmän toimintalogiikka on ehtynyt.

Fragmentoitumisen seurauksena perinteiset poliittiset rajat ovat hämärtyneet. Esimerkiksi puoluekanta ei ole enää riippuvainen sosiaalisesta asemasta siinä määrin kuin vielä 1960- ja 1970-luvuilla. Kun yhteiskuntaluokan ja poliittisen käyttäytymisen välinen yhteys on tuntuvasti heikentynyt, on myös jäykkä puoluerakenne murtunut. Tämä ilmenee ainakin liikkuvien äänestäjien määrän lisääntymisenä sekä äänestysvalinnan perusteiden muutoksena; ihmiset eivät enää tee äänestyspäätöksiä puhtaasti intressidonnaisin tai systemaattisin ideologisin perustein. Luokkaperusteinen äänestäminen ja perinteinen poliittinen aktiivisuus on selvästi vähentynyt. (Allardt 1994.) Aiemmin Suomen kiinteä luokkajako heijastui hyvin selkeästi poliittiseen käyttäytymiseen. Oli helppo löytää työväestön, maanviljelijöiden ja porvariston välinen jako. Puoluekannan riippuvuus äänestäjien sosiaalisesta asemasta oli Suomessa yksi maailman korkeimmista. Tällaisessa tilanteessa oli tavallaan loogista etsiä sosiaalisia ja poliittisia tapahtumia ohjaavia ja selittäviä rakenteita. (Allardt 1999.)

Fragmentoitumisen vuoksi yhteiskunnan kokonaisintegraatio on heikentynyt. Tämän vuoksi solidaarisuuksia ja lojaliteetteja muodostuu paikallistasolla ja myös globaalisti kansalliset rajat ylittäen. Euroopan unioni ja sen organit ovat tällä hetkellä eurooppalaisia yhteiskuntia fragmentoivia voimia. Myös uusi informaatioteknologia mahdollistaa kansainvälisiä kontakteja toisessa määrin ja toisella tavalla kuin aikaisemmin. Kansallisvaltion rinnalle nousseet alueelliset ja ylikansalliset organit huolehtivat yhä enenevässä määrin aiemmin kansallisvaltiolle kuuluneista projekteista. (Allardt 1994.)

Tarkastelen seuraavissa alaluvuissa sitä, miten eläinliike toimii yhteiskunnassa, jota leimaa kansallisvaltion integraatioasteen ja rakenteiden heikkeneminen ja siitä johtuva fragmentoituminen, perinteisten poliittisten rajojen hämärtyminen ja uudenlainen politisoituminen.

Toiminta byrokraattisen yhteistyön vaihtoehtona

Eläinliike on pyrkinyt tyyli-intensiiviseen politiikkaan alusta alkaen. Se halusi ”*räjähdyttää* tai *vapauttaa* julkisuuteen” kokemansa ongelman (Tuomivaara 1998, 25, kurs. P.L.). Eläinliike käyttää ”radikaaleja keinoja ja kovia vaatimuksia”; asioiden pitkäaikaisella ja ”voimakkaalla esilletuonnilla” se yrittää saada yhteiskunnan huomioimaan eläinten epäoikeudenmukaisen kohtelun (mt., 161). Eläinliike on alusta asti pyrkinyt tietoisesti toimimaan räväkästi, minkä se ei olettanutkaan miellyttävän kaikkia. Tyyli-intensiivinen politiikka ei toisin sanoen pyrikään tavoittelemaan universaaliyleisön suosiota. Uuteen alkuun, ongelman esiin nostamiseen kuuluu ”voimakas eläinten hyväksikäytön kyseenalaistaminen” (mt., 165). Näin voidaan avata keskustelu (eläinten asemasta) ja tehdä eläinten huonosta kohtelusta päivänpolttava aihe. Oleellista on ongelmien julkituonnin *tapa*. Se onkin yksi keino profiloitua tyyllillisesti.

Tyyli-intensiivinen toiminta on myös vastareaktio yhteiskunnan yleiselle mielipide-ilmas-
tolle. Liikkeen yleinen periaatteellinen päävihollinen on uusliberalismi, joka ”jyrää maasamme huimalla menestyksellä” (Tuomivaara 1998, 46). Se ilmenee hyvinvointivaltion purkamisena, militarismin kukoistamisena, asevientinä ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyviin maihin, pakolaisvastaisuutena ja minkä tahansa poliittisten päätösten perustelemisena vain taloudellisilla syillä (mt., 46). Laittomia iskuja tehnyt aktivisti puolestaan esittää, että ”sabotaasi-iskut ovat suora vastaus nykyaikaiselle talouskeskeiselle yhteiskunnalle, jossa kaiken arvo ja hyvyys mitataan rahassa” (Purmonen 1998, 291). Eläinten tehohyödyntäminen on liikkeen mielestä välitön seuraus taloudellisesta ahneudesta.

Eläinoikeusaktivistit näyttävät ajattelevan, että suppeassa erityiskysymyksessä, eläinten kohtelussa, tiivistyy laajempia yhteiskunnallisia ongelmia. Eläinten kohtelussa näkyvät nyky-kulttuurin ongelmat yleensäkin. Kun eläinliike nähdään laajemman muutosliikkeen osana, kyse ei ole yhden asian liikkeestä ja siten yhdestä irrallisesta ongelmasta. Eläinliikkeen, kuten myös muiden uusien muutosliikkeiden esiin nostamia keskeisimpiä suuria kysy-

myksiä ovat ”teollistumisen ymmärtäminen ja kritiikki, välineellistävän ja hallitsevan asenteen kyseenalaistaminen” (Lähde 1998, 14). Eläinten hyöty- ja tehokäyttö nähdään tavallaan eräänlaisena mikromaailmana, esimerkkitapauksena laajemmista yhteiskunnallisista ongelmista, ensi sijassa ylikansallisesta talouden ylivallassa.

Eläinliikkeen valitseman tyylin infrastruktuuri on, ainakin osittain, vastareaktio oletettuun hegemonistiseen yhteiskunnalliseen ilma-
piiriin. Sen mielestä nykyiseen yksiuolotteiseen, so. suvaitsemattomaan, talouskeskeiseen ja kovia arvoja suosivaan henkiseen miljööseen ei voida vastata pelkästään pehmeillä keinoilla (Tuomivaara 1998, 47). Voidaankin väittää, että eläinliikkeen tyyli on osoitus tai seuraus yhteiskunnallisten vastakkainasettelujen jyrkkemiestä. ’Vihollisen’ arvioiminen näin erilaiseksi, vieraaksi ja kovaksi vaikuttaa myös toimintatyylien valintaan. ’Ystävien ja vihollisten’ välisen vastakkainasettelun kärjistymisen näky tendenssinä sulkea uudet liikkeet poliittisen mahdollisuusrakenteen ulkopuolelle, pyrkimyksenä tavallaan nujertaa ne kommunikoimatta niiden kanssa (vrt. Siisiäinen 1998, 237). Suvaitsevammassa ilmapiirissä eläinliike toimisi maltillisemmalla tyyllillä. Täten ainakin eläinliikkeen aktivistit olettavat, että orgaaninen solidaarisuus on heikentynyt Suomessa.

Samalla kun eläinoikeusliike nosti eläinten kohtelun ongelmaksi, se halusi myös selkeästi erottautua muista samaa ongelmaa jollakin tavalla ratkomaan pyrkineistä toimijoista. Tässä erottautumisen prosessissa näkyy myös eläinliikkeen korostama toiminnallisuus institutio-naalisen yhteistyön vaihtoehtona. Käyttämällä termejä *eläinliike* tai *eläinoikeusliike* liike haluaa erottautua *eläinsuojeluliikkeestä*, jolla se tarkoittaa perinteistä, vuosikymmeniä harjoitettua maltillista eläinten puolesta tehtävää työtä (Tuomivaara 1998, 15). Termi *työ* kuvaa hyvin sitä, mitä eläinliike tarkoittaa perinteisellä eläinsuojelulla. Eläinsuojelujärjestöt tekevät eläinliikkeen mielestä rutiininomaista työtä samalla tavalla kuin esimerkiksi virkamiehet (vrt. Palonen 1993, 107–109). Eläinliikkeen mielestä eläinsuojelujärjestöt pyrkivät suojelemaan mainettaan ja asemiaan ja ne askaroivat etupäässä työryhmissä, lobbaavat eduskunnassa tai tekevät yhteistyötä eläintuotannon edustajien kans-

sa, mutta eivät vaaranna asemaansa radikaalilla toiminnalla (Tuomivaara 1998, 29). Eläinsuojelujärjestöjen byrokraattiselle tyylille on ominaista *yhteistyö* ja *vaikuttaminen institutionaalisissa rakenteissa*.

Perinteisten eläinsuojelujärjestöjen tyyli tarkoittaa eläinliikkeen mielestä ennen muuta tietynlaisen professionalismin korostusta toiminnassa, vain asiantuntemuksen levittämistä. Pyrkimys ammattimaiseen asiantuntijuuteen ei kuitenkaan ole alkuunkaan riittänyt uudelle eläinliikkeelle. Perinteisten eläinsuojelujärjestöjen asiantuntijoiden ehdottamien osittaisreformien sijasta haluttiin selkeitä muutoksia eläinten kohteluun perustamalla uudenlainen eläinjärjestö (Tuomivaara 1998, 30–31). Uusi eläinliike on halunnut sanoutua irti myös perinteisen eläinsuojeluliikkeen toiminta-aikataulusta, ”vähitellen tapahtuvasta lainsäädännön muokkamisesta ja maltillisesta tiedottamisesta” (mt., 30). Eläinsuojelujärjestöt harjoittavat eläinliikkeen mielestä reformistista normaalipolitiikkaa, lainsäädännön uudistamista ja maltillista valistusta. Eläinliike näyttää nimittävän eläinsuojelujärjestöjen tyylin infrastruktuuria ”hiljaiseksi ja maltilliseksi tieksi” (Tuomivaara 1998, 32). Siihen kuuluu oleellisena toimintatapana ”vankka yhteistyö niin liha- ja maitoalan kuin turkistuotannon kanssa” (Tuomivaara 1998, 31). Jotkut perinteiset järjestöt ovat kuitenkin tehneet niin pitkälle meneviä kompromisseja, että eläinoikeusliike ei voi niitä mitenkään hyväksyä. Tarvitaan radikaaleja järjestöjä, jotka eivät suostu kompromisseihin eläinteollisuuden kanssa. (Purmonen 1998, 221.)

Eläinliike on halunnut erottaa myös ympäristöliikkeestä, joka 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa muuttui perinteisen puolueen kaltaiseksi ja siten institutionalisoitui. Näin se osaltaan teki tuosta ajasta hiljaisen ja masentavan kansalaispassiivisuuden kauden. Poikkeuksen muodosti vain metsäliikehdintä. Eläinliikkeellä, muun uuden liikehdinnän tavoin, on kovin erilainen suhtautuminen vaikuttamisen keinoihin kuin aikaisemmilla liikkeillä. (Tuomivaara 1998, 45, 121.) Haastatteluissa selvisi, että myös Vihreästä puolueesta on tullut nuorille aktivisteille ongelma, jolle halutaan luoda vaihtoehto. Uuden tyylin etsintä näyttää johtuvan siitä, että Vihreä puolue on kytkeytynyt perinteiseen puoluejärjestelmään. Yksi

haastateltava kertoi, että osallistuminen uusimpien liikkeiden toimintaan on ollut ”aivan oman tien etsintää, uuden vaihtoehdon etsintää”. Uusimmat liikkeet ovat todellinen vaihtoehto ja ne ovat laadullisesti erilaisia verrattuna vanhaan ympäristöliikkeeseen ja vihreään puolueeseen. Nykyisin liikkeet eivät keskity pelkästään ympäristökysymyksiin, vaan etsivät vaihtoehtoja nykyiselle kehitykselle.

Virallinen ’totuus’ vs. vaihtoehtoiset ’totuudet’

Ongelman määrittely on argumentaatiota, joka perustuu – nykyään yhä useammin – tieteelliseen tietoon. Eläinliikkeen aktivistit ovat kuluttaneet runsaasti energiaa vakuuttaakseen erilaisin tiedoin, miten julmasti eläimiä kohdellaan. Laittomia iskuja tehnyt aktivisti sanoo käyttäneensä 99 prosenttia ajastaan laillisen kampanjoinnin parissa. Hän ilmoittaa keräävänsä tietoa, keskustelevänsä, organisoivansa, jakavansa tietoa, osoittavansa mieltään ja neuvottelevansa. (Purmonen 1998, 216.) Usko tiedon levittämisen vaikutuksiin on syvä. Se on ”kaikkein perustavanlaatuisinta maailman muuttamista” (Tuomivaara 1998, 192–193). Eläinliikkeen toiminta tukeutuu nimenomaan tietoon eikä niinkään tunteeseen, joka tuo ’vain’ lisäarvoa toiminnalle. Valistusoptimismi on myös eläinliikettä käynnissä pitävä voima. Tässä suhteessa eläinliikkeen on sanottu liittyvän suomalaisen järjestötoiminnan perinteeseen, jolle on ollut ominaista keskittyminen ensi sijassa valistustyöhön ja tiedonvälitykseen, minkä vuoksi se erottuu monista vastaavista länsi- ja eteläeurooppalaisista liikkeistä (Siisiäinen 1998, 226).

Väitän kuitenkin, että uusien suomalaisten liikkeiden ’valistuskampanjat’ poikkeavat perinteisestä, koko kansan valistamisen ideaalista, joka pyrki opettamaan rationaalialia poliittista *käyttäytymistä*. Tästä on hyvä esimerkki Suomen Luonnonsuojeluliiton kollektiivinen toiminta. Se ankkuroituu nykyäänkin tiiviisti kansallisen kulttuurin perinteeseen, joka korostaa ”tiedollista rationaalisuutta pätevän toiminnan yleisenä mittana” (Konttinen 1999, 199). Kansalliseen perinteeseen kuuluu valistus, koulutus ja kasvatust (mt., 156). Suomen Luonnonsuojeluliiton paikallisyhdistysten toiminnassa

näkyä kaikkialla ”rationaalisen, tietoon perustuvan ja järjestäytyneen käyttäytymisen korostus” (Konttinen 1999, 211). Toiminnan tavoite on, että myös sosiaalinen ympäristö on saatava toimimaan rationaalisesti. Uskottavuuden mitta on ”tiedollinen pätevyys”, ”julkisen argumentaation tulee perustua tiedolliseen ja tieteelliseen pitävyyteen” (mt., 199). Tämän kansallisen koodiston noudattaminen on tuonut Suomen Luonnonsuojeluliitolle arvovaltaa, antanut sille ”jopa eräänlaisen puolivirallisen aseman” (mt., 200).

Eläinliike tavoittelee tiedon levittämisellä aivan muuta. Se ei suinkaan pyri formaaleihin virallisiin asemiin, vaan se koettaa tiedon jakamisen avulla järkyttää aiheetonta tyyneyttä, saada ihmiset kyseenalaistamaan (Tuomivaara 1998, 192, 193). Näin sen tavoite on saada aikaan *toimintaa* rationaalin, yhteistyö- ja kompromissihakuisen käyttäytymisen sijasta. Senkin tavoite on nimenomaan levittää vastatietoa hegemonisille ’totuuksille’, väitteille, joiden uskotellaan olevan ainoita oikeita. Toisaalta on kuitenkin kysyttävä, onko fragmentoituvassa poliittisessa maailmassa enää hegemonisia ’totuuksia’. Eikö vastatieto juuri luo erilaisia kulttuureja, jotka perustuvat mitä erilaisimpiin ’totuksiin’ ja jotka eivät siten ole alakulttuureja, vaan konfliktoivia ’lähestymistapoja’? Vastatiedon levittäminen ja rakenteiden fragmentoiminen toimintatyylinä on ominaista nimenomaan kansalaisaktivismille. Tietoargumentaatio on olennaista liikkeen rakentamisessa ja vastavallan luomisessa. Esimerkiksi ydinvoiman vastaisen liikkeen yksi keskeinen tehtävä on ollut tuoda esille asiantuntemusta, joka kiistää ’virallisen totuuden’. Täten sen on täytynytkin olla kiinnostunut tietokysymyksistä ja teknologiapolitiikasta enemmän kuin ympäristöliike yleensä.

Kansalaisliikkeiden ehkä tärkein merkitys onkin siinä, että ne ovat yhä voimakkaammin ja perusteellisemmin pyrkineet tuottamaan vaihtoehtoisia ’totuuksia’. Tällainen ”kompetenssin politiikka” (Hänninen 1992), eri alojen asiantuntijoiden erilainen argumentaatio, pystyy usein haastamaan byrokraattien ja yritysjohtajien vakuuttelut, joiden väitetään usein olevan vaihtoehdottomia (vrt. Tammilehto 1989, 274–281). Liikkeet ovat heikentäneet dogmaattista teknologia- ja tiedeuskoa, kiistäneet sen

neutraalisuuden (ks. Tammilehto 1996, 109). Liikkeet, jotka yhä useammin toimivat maailmanyhteiskunnassa, tuovat esille riskejä paljastavaa ja ennustavaa tietoa. Ne toisin sanoen levittävät uusia valistuksia – nimenomaan monikossa. Ulrich Beckin kaipaama toinen valistus, joka auttaisi ymmärtämään ensimmäisen teollisen sivilisaation vaarat (ks. Beck 1999, 174), itse asiassa laajenee sitä mukaa, kun liikkeiden toiminta globalisoituu. Uusia valistuksia levittävät liikkeet myös politisoivat maailmanyhteiskunnan uudella tavalla. Riskikonflikteista seuraa, että aikaisemmin epäpolitisoidut päätöksenteon alueet tulevat poliittisiksi.

Liikkeet ovat pystyneet tuomaan kokonaisvaltaisen skientistisen tai rationalistisen politiikointityylin rinnalle toisenlaisen politiikointityylin. Tällainen tyylien välinen kilpailu on sinänsä ollut asioita merkityksellistävä tai ongelmallistava ja siten politisoiva tekijä. Näin kansalaisaktivismi sinänsä tai määritelmällisesti on poliittista. Erityistietojen korostuminen myös kansalaisaktivismin toimintatyylyissä on nähdäkseni yksi piirre laajemmista muutostrendeistä: politiikka näyttätyy yhä useammin eräänlaisena tietokilpailuna.

Irti ideologismista

Eläinliike poikkeaa ratkaisevasti ideologistesta toimintatyylistä, itsepintaisesta ideologioiden ja ohjelmien noudattamisesta. Täten se haluaa erottautua esimerkiksi 1970-luvun äärivasemmistolaisesta opiskelijaliikkeestä, joka näyttää olevan pikemmin varottava esimerkki uudelle liikehdinnälle kuin sen ideaali (Tuomivaara 1998, 121). Haastatteluissa korostui se, että toiminta ei voi hirttäytyä tarkkoihin tulevaisuuden visioihin ja utopioihin. Jos toiminta on jatkuvaa ja muutos pysyvää, vaihtuvat myös tulevaisuudet tilanteittain. Erilaiset ohjelmat osoittavat vain yleisen suunnan. Vaikka eläinliikkeellä ja muilla uusimmilla liikkeillä on selkeitä ihanteita ja kokonaisvaltainen käsitys politiikan suunnasta, ne suhtautuvat ideologioihin skeptisesti. Haastatteluissa korostui tilannekohtainen arviointitaito, jolloin ohjelmien ja ideologioiden tiukka noudattaminen ei ole mahdollista. Kaikki ihanneyhteiskunnan mallit sitovat keskustelua ja konkreettista toimintaa hyvin tuntuvasti ja kaikki pitkän aikavälin toiminta-

tavaihtoehdot epäonnistuvat, koska maailma ei ole stabiilissa tilassa, vaan muuttuu jatkuvasti.

Eläinliike ja muut uusimmat liikkeet eivät halua hakea toimintaohjeita yhdestä suuresta maailmanparannusideologiasta. Ne kyllä myöntävät tukeutuvansa laajempiin yhteiskunnallisiin malleihin sekä myöntävät olevansa aatteellisia, mutta ne välttävät tekevänsä mistään opinkappaleesta dogmaattista rakennelmaa. Eräs aktivisti painottaa, että ”suuren yhtenäisen ideologian luomista ei pidetä edes tarpeellisenä” (Tuomivaara 1998, 123) tai että ”yksiköiden pienuuden ansiosta mitään yhtenäistä tai tiukkaa ideologiaa ei tarvitse muodostaa” (mt., 125). Eläinliike välttää ideologioita siksi, että niiden soveltaminen alkuperäisessä muodossa käytäntöön on lähes mahdotonta. Esimerkiksi vihreä liike on joutunut luopumaan omista päämäärästään ja alkuperäisistä arvoistaan institutionalisoitumisen seurauksena. Yhtenäisyyttä korostavan ideologian sijasta eläinliike antaa tilaa hyvin erilaisille poliittisille näkemyksille. Sen toiminnassa saattaa olla ”anarkistisen ideologian mukaisia painotuksia”, mutta ”*mikään ainoa* poliittinen ajattelumalli” se ei ole (Tuomivaara 1998, 123, kurs. P.L.).

Ideologian vastaisuus on ollut suomalaisia vaihtoehtoliikehdintää selkeästi leimaava piirre jo kaksi vuosikymmentä. Eräs vanhempi haastateltava kertoi, että hän pyrki esittämään vaihtoehdon nimenomaan ääri-vasemmistolaiselle liikkeelle, jonka järjestöperiaatetta ja ideologista dogmatismia hän vierasti. Ääri-vasemmistolaisten tapa pakottaa ihmiset yhteen ideologiseen muottiin oli hänestä vastenmielistä. Haastateltava on halunnut rakentaa liikettä, johon tullaan eri lähtökohdista. Tällaista moninaisuutta on tavoitellut myös eläinliike.

Suomalaisen vaihtoehtoliikehdinnän selkeä voimistuminen 1970-luvun lopussa liittyi ääri-vasemmistolaisen opiskelijaliikkeen lopulliseen romahtamiseen. Vaihtoehtoliikkeet syntyivät 1970-luvun lopulla vaihtoehtona nimenomaan opiskelijaliikkeelle eli ne profiloituivat tyyllisesti nimenomaan suhteessa niihin. Vaihtoehtoliikkeiden pioneerit kokivat opiskelijaliikkeen ahdistavaksi ja totaalisen dominoivaksi (ks. Sauri 1996). Erityisesti vaihtoehtoliikkeiden ydinryhmä osoitti vastenmielisyyttä objektivistis-rationalistiseksi ymmärrettyä dogmaattista marxilaisuutta kohtaan. Tässä opiskelijaliik-

keessä saavutti huippunsa 1970-luvulle tyyppilinen rationaali edistysusko (Konttinen 1998). 1970-luvun hegemonistista poliittista tyyliä voidaan nimittää ylirationalistiseksi politiikaksi, sillä niin lujasti uskottiin rationaaliseen edistykseen ja suunnitteluun. Ylirationalistinen politiikka tavallaan irtaantui tai itsenäistyi toimijoiden hallinnasta, muuttui irvikuvaksi siitä, millaista rationalistista politiikkaa 1960-luvun liikkeet kannattivat. Tähän liittyi poliittisen kulttuurin formalisoituminen ja rutinisoituminen. Toiminta oli pitkälle institutionalisoitunutta eikä spontaania kansalaisaktiivisuutta juurikaan ilmennyt. Vallalla oli toiminnan organisatorinen malli. (Siisiäinen 1990, 66–67.) Poliittinen toiminta muuttui itse asiassa poliittiseksi käyttäytymiseksi.

Toimintatyylin arviointi ideologian sijasta

Ideologisten toimintatyylin hylkäämisestä seuraa väistämättä herkkyys arvioida omaa tyyliä jatkuvasti uudelleen. Irtaantuminen ideologismista mahdollistaa tyylin tilannesidonnaisen arvioinnin. Eläinliike yrittää reagoida nopeasti, hioa toimintatapoja jatkuvasti sekä pyrkii toimimaan tehokkaasti, vaikka tämä on hankalaa toisen keskeisen periaatteen, jäsenistön laajan kuulemistavoitteen vuoksi (Tuomivaara 1998, 130). Oman toimintatyylin jatkuvasta uudelleen arvioinnista kertovat jotain kuvaukset turkiskampanjoinnista, jotka saavat jatkuvasti uusia muotoja. Mielenosoittajat ovat esimerkiksi siirtyneet käyttämään kieltä, jota turkisala ymmärtää parhaiten ja eläinliikkeen piirissä toimintatapojen valintaan kiinnitetään joskus runsaastikin huomiota, joskus niitä ei suunnitella lainkaan. (Mt., 135–137.)

Jatkuvan uudelleenarvioinnin vuoksi eläinliikkeen toimintatyylien repertuaarin tulevaisuutta ei voida tarkasti ennakoita määrittellä. Tässä suhteessa se ehkä kaikkein eniten poikkeaa aiempien suomalaisten liikkeiden valtavirrasta ja aloittaa uutta suomalaisessa poliittisessä liikehdinnässä. Liike hakee muutosvälineitä ”varsin toisentyyppisestä suunnasta” kuin varhaisemmat liikkeet (Tuomivaara 1998, 127). Se toimii nimenomaan tässä ja nyt haikailematta menneisyyteen tai takertumatta historiallisiin auktoriteetteihin, kuten esimerkiksi opiskelijaliike 1970-luvulla. Eläinliikkeelle on ominais-

ta nimenomaan taktiikoiden moninaisuus. Siinä on mukana erilaisia ihmisiä, joilla on erilainen aatteellinen tausta ja ”he toimivat mitä erilaisimmilla keinoilla” (Purmonen 1998, 217). Eläinliikkeen toiminnan kirjavuus näkyy myös siinä, että se katsoo voivansa irtaantua ”kultusyhteiskunnan pakkovallasta” mitä erilaisimmilla tavoilla. Suuri tavoite tai ideaali – jos selaisesta tässä yhteydessä voidaan puhua – on pienien vaihtoehtoista elämää rakentavien uudentyyppisten yhteisöjen muodostaminen. Oleellista on, että ne ”voisivat olla keskenään hyvinkin erityyppisiä” (Tuomivaara 1998, 125–126).

Kaikkein selkeimmin uudenlainen ennakoimaton toimintatyyli ilmenee eläinliikkeen laitoman siiven sabotaasi-iskuina. Kullakin iskulla tavoitellaan yllättävyyttä; isku ”rikkoo eläinten riistäjän rutiinin, hänen työnsä tavanomaisuuden” (Purmonen 1998, 292). Laiton siipi myöntää avoimesti omaksuneensa uuden poliittisen toimintatyylin, jonka tarkoitus on nimenomaan lietsoa pelkoa. Eläinteollisuus ei ”koskaan voi olla varma milloin, kenen toimesta tai mistä suunnasta seuraava isku tulee” (mt., 234). Laiton siipi lähes vannoo, että eläinteollisuuden on tulevaisuudessa varauduttava epävarmuuteen. Sabotaasista on tullut eläinteollisuuden ”ikui-nen jarru” ja ”sabotaasin uhka on erottamaton osa eläinteollisuutta nyt ja tulevaisuudessa” (mt., 272).

Myös eläinliikkeeseen keskittyvän *Muutoksen kevät* -lehden erikoisnumeron pääkirjoituksessa pidetään tilannekohtaista arviointitaitoa välttämättömänä, sillä ”valmiit suunnitelmat sitovat luovuutemme, muuntumisen mahdollisuudet” (*Muutoksen kevät* 8/1998). Taitava politikoi-ja ei siis voi ennakoita sitoutua itsepin-taisesti valmiisiin (ideologisiin) visioihin. Ky-seisen lehden eräässä artikkelissa painotetaan myös, että kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa edellytetään sosiaalista tilannetajua ja pelisilmää. Jotta liike ei jähmettyisi ja jotta toiminta olisi viisasta, omia näkemyksiä ja toimintatapoja on aika ajoin tarkasteltava uudelleen (Mustavuori 1998, 8). Eläinliike näyttää todellakin lähtevän siitä, että ”maailmassa toimiminen ylipäänsä on aina myös tilannesidonnais-ta” (Lähde 1998, 14). Tällöin ideologiat eivät voi olla toiminnan ohjenuoria, vaan aina on muistettava maailmassa toimimisen monimuo-

toisuus ja pystyttävä muuttamaan toimintatapo-ja törmätessä ongelmiin (Lähde 1998, 14). Useat eläinaktivistit ovat tehneet myös erään-laisen pitempiaikaisen perusarvion. Monilla on kokonaisvaltainen käsitys maailman tilasta ja tulevaisuudesta sen lisäksi, että he ovat tietoi-sesti valinneet toimintakohteita. Eläinliikkeen valitseminen toimintakentäksi voi johtua omas-ta arvomaailmasta ja ulkopuolisen maailman tarkastelusta, siis arvioinnista. (Tuomivaara 1998, 42, 47.)

Eläinliike on valinnut ’vain’ suunnan, ts. määritellyt toimintatyylin infrastruktuurin ja on valmis ”kurssin korjaamiseen säännöllisin vä-liajoin”. Tähän liittyy myös tavoite ”kohtuul-lisen nopeaan perille pääsyyn”, minkä vuoksi liike on joutunut ”luovimaan vastatuuleen” ja siten valinnut ”varsin myrskyisän tien”. Eläin-suojeluliike puolestaan ”on laatinut strategiansa hitaan mutta tasaisemman perillepääsyn mu-kaan” (Tuomivaara 1998, 158). Eläinliike vaatii ”todellisia, heti paikalla tapahtuvia muutoksia” (mt., 159). Kun vaaditaan heti paikalla tehtä-viä todellisia muutoksia, joudutaan myös ar-vioimaan sitä, mitä missäkin tilanteessa ja millä tavalla on järkevää esittää ja millä tavalla toi-mia. Eläinliike on usein valinnut nimenomaan tyyli-intensiivisen toimintatavan, joka ei kaih-da konflikteja.

Tällaista uutta konfliktiorientoitunutta poliit-tista tyyliä on pyrkinyt puolustamaan myös *Muutoksen kevät* -lehti. Sen yksi perusajatus on, että ekologisen muutosliikkeen ”on oltava poliittinen” (Lähde 1996, 151). Myös eläinliik-keen aktivisteille on itsestään selvää, että hen-kilökohtaiset ratkaisut ja toiminta liikkeissä ovat poliittisia. Esimerkiksi veganismin uutuus on sen ”aikaisempaa poliittisempi luonne” (Tuomivaara 1998, 94). Myös laitonta suoraa toimintaa pidetään poliittisena tekona, minkä vuoksi se eroaa tavallisesta rikollisuudesta ja vandalismista. Sen motiivi on poliittinen ja is-kut on suunnattu ”poliittisesti latautuneisiin kohteisiin” ja ”niiden tavoite (...) on avoimen poliittinen” (Purmonen 1998, 232–233). Tämä-kin kertoo siitä, miten erityisesti nuoret akti-vistit ovat vieraantuneet perinteisestä sektori-na ymmärretystä politiikkakäsityksestä ja mi-ten he politisoivat minkä kysymyksen tahansa.

Muutoksen kevät -lehti on pyrkinyt olemaan radikaalin ympäristö- ja eläinliikkeen kanava.

Lehti on halunnut esitellä myös ympäristövalankumouksen ajatusta. Siinä hylätään selvin sanoin sosiaalisiksi poliitikaksi kutsumani tyyli (Lappalainen 1992). Lehti ei siten usko harmoniahaaveisiin ja poliittisten jakojen hävittämiseen vihertymällä, vaan siinä pidetään erojen ja poliittisten erimielisyyksien kieltämistä mahdolltomana. Sen mukaan ekologisen muutosliikkeen käyttövoima on uuden tyylin politiikka, *toiminta*, joka luo uutta, so. ympäristövallankumouksen ajatusta ja joka käy nykykapitalistista markkinataloutta vastaan.

Muutos

Molempien tutkimuksen kohteena olleiden liikkeen tyylillisen profiloitumisen perusidea on ollut suhde menneeseen. Tiettyihin olemassa oleviin ”luutuneisiin” asenteisiin ja toimintatyyliin on haluttu tehdä selvä pesäero. Liikkeet rakentanevat laajemminkin tyylin infrastruktuurinsa juuri tästä lähtökohdasta. Sadankomitean tyylin radikaalisuus ei ilmennyt vain muotona, vaan myös uuden asian, lähinnä pasifismin, nostamisena poliittiselle agendalle. Tuona ajankohtana se oli poikkeuksellinen teko. Samoin Sadankomitean keskeinen toimintatyyli, mahdollisuus tietynlaiseen rationaaliin edistykseen nähtiin tuolloin viittauksena kenties jopa uuteen alkuun. Luottamus ongelmien ratkaisemiseen pätevän tiedon avulla teki siitä hyvin valistusoptimistisen liikkeen. Odotushorisontti näytti kyllä ongelmalliselta, mutta ratkaistavissa olevalta asialta.

Vaikka Sadankomitean tyyliä ilmeni toisaalta hyvinkin erottautuvia piirteitä, ankkuroiti se toisaalta suomalaisen perinteeseen ja omaksui organisoitumisen mallikseen formaaliin yhdistyksen. Suomalaisen kollektiivisen toiminnan laajasta kanavoitumisesta formaaleihin yhdistyksiin johtuu nähdäkseni myös liikkeen toiminnan perinteinen tyyli-infrastruktuuri: ei-aktionistinen, väkivaltaa karttava, lainkuuliainen, sääntöihin perustuva ja jäsenistön spontaanin tahdon tukahduttava toiminta (ks. tästä Siisiäinen 1998; Siisiäinen 1990). Kun tämän lisäksi vielä muistetaan Sadankomitean syvä rationalismiusko, on tavallaan luonnollista, että sekin pyrki vaikuttamaan poliittisissa instituutioissa. Sadankomiteakin sai poliittista toimintatilaa, koska moniarvoisuus, sallivuus ja

säädellyt konfliktit alettiin hyväksyä laajalti aiemman yhtenäiskulttuurin sijasta. Täten myös valtiokoneisto avautui helposti erilaisille vaatimuksille ja pystyi näin integroimaan tehokkaasti protesteja (vrt. Siisiäinen 1990, 97).

On epäilty, että eläinliike noudattaa uudenlaisista toimintalogiikkaa (Siisiäinen 1998, 236). Ainakin tässä tarkastellun aineiston pohjalta tämä epäily saa selkeää lisävahvistusta. Eläinliikkeen ja muiden uusimpien liikkeiden toimintatyylin uusin, kenties oleellisin piirre on toimintatyylien muuttuminen arvaamattomiksi. Niillä on hyvin väljä tyyli-infrastruktuuri tai niillä ei ole pysyvää tai kestävästä infrastruktuuria lainkaan, vaan niiden toimintatyyli muuttuvat jatkuvasti tilanteittain. Täten poliittisen arviointitaidon merkitys kasvaa. Poliittista arviointitaitoa edellytetään kaikilta menestystä haluavilta poliittisilta toimijoilta sitä enemmän mitä fragmentaariseksi ja kontigentimmaksi toimintaympäristö käy. Uusimpien liikkeiden toiminnan ennustaminen on selvästi vaikeampaa kuin kaksijakoisessa maailmassa toimineiden järjestöjen toiminta. Kun toiminta muuttuu ennustamattomaksi, samalla sen tyyli-intensiivisyys lisääntyy. Aktivistit ovat alttiita toimimaan entistä poikkeuksellisimmilla tavoilla. Uusimmat liikkeet haluavat ennen kaikkea muuttaa suomalaista osallistumiskulttuuria, vaikuttamista pelkästään kansallisvaltion kautta.

Toisaalta tyyli-intensiivisyys ja valmius poikkeukselliseen toimintaan johtuvat myös siitä, millaisena liikkeet pitävät nykyisen poliittisen järjestelmän toimintalogiikkaa. Niiden mielestä tilanne vain kärjistyy, koska perusoi-keuksia on rajoitettu, valvontaa on lisätty ja virkavalta on suhtautunut aktivisteihin kovakouraisesti (Streng 1999, 84). Ainakin tästä perspektiivistä näyttää siltä, että on siirrytty integroivasta eristävään järjestelmään.

Uusimpien liikkeiden toiminta onkin nähdäkseni uusi vaihe suomalaisen kansalaisaktiivisuuden historiassa, mikä johtuu myös siitä, että ne toimivat aivan uudellisessä kontekstissa, jolle on ominaista kontingentti fragmentaarisuus, vaan ei rakenteellinen suunnitelmallisuus. Odotushorisontti on muuttunut perusteellisesti: tällä hetkellä vallitsee ”syvä skepsis ja tunto asioiden monimutkaisuudesta ja siitä että tekojen tosiasialliset seuraamukset karkaavat toimijoiden tavoittamattomuuteen” (Alapuro 1997, 49).

Tämä näkyy esimerkiksi siten, että esimerkiksi eläinliike pitää selkeää jakoa oikeistoon ja vasemmistoon aikansa eläneenä. Tämä jako teki toiminnasta ennustettavaa, selkeää ja siten eräällä tavalla yksinkertaista. Eläinliike on sopeutunut uuteen yhteiskunnalliseen tilanteeseen, ”nykyiseen aatemaailman hajanaisuuteen” (Tuomivaara 1998, 121). Tästäkin johtuu, että yksi eläinliikkeen keskeinen piirre on sitoutumattomuus joihinkin ennalta määrättyihin toimintatyyliin ja pyrkimys kokeilla mitä erilaisimpia toiminnan tyyliä.

AINEISTO

- Blomberg, Jaakko (1966): Henkinen maanpuolustus. Teoksessa Ilkka Taipale (toim.): *Ydinasioita*. Tajo, Hämeenlinna.
- Sadankomitean tiedote, 4/1964.
- Heima-Tirkkonen, Tuula & Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim.) (1996): *Ruohonjuurista elämänpuiksi. Suomalainen vaihtoehtoliikkehäntä*. Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.
- Kivistö, Kalevi (1966): Tutkimuksella kohti rauhaa. Teoksessa Ilkka Taipale (toim.): *Ydinasioita*. Tajo, Hämeenlinna.
- Lähde, Ville (1996): Muutoksen kevät ja ympäristövallankumous. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula & Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim.): *Ruohonjuurista elämänpuiksi. Suomalainen vaihtoehtoliikkehäntä*. Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.
- Lähde, Ville (1998): Ympäristövallankumouksen aatteelliset perusteet. Eläinasioliike osana laajempaa muutosliikettä. *Muutoksen kevät* 8/1998.
- Mustavuori, Jaana-Mirjam (1998): Eläinoikeuskeskustelun terävät kulmat. *Muutoksen kevät* 8/1998.
- Muutoksen kevät* 8/1998.
- Peltola, Pekka (1966): Sadankomitea, järkeen vetoava rauhanjärjestö. Teoksessa Ilkka Taipale (toim.): *Ydinasioita*. Tajo, Hämeenlinna.
- Purmonen, Joni (1998): 2. osa. Teoksessa Salla Tuomivaara & Joni Purmonen: *Ulos häkeistä! Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Tammi, Helsinki.
- Sauri, Pekka (1996): Miten käy Kekkoselta rock'n roll? Kansainvälinen underground ja suomalainen vaihtoehtokulttuuri. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula & Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim.): *Ruohonjuurista elämänpuiksi. Suomalainen vaihtoehtoliikkehäntä*. Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.
- Streng, Joonia (1999): *Eläinsuojelu ja rikosoikeus*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Tammilehto, Olli (1989): *Kun edustajat eivät riitä. Kansalaistoiminnan opas*. WSOY, Helsinki.
- Tammilehto, Olli (1996): Miksi viidettä ydinvoimalaa ei rakennettu. Teoksessa Heima-Tirkkonen & Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim.): *Ruohonjuurista elämänpuiksi. Suomalainen vaihtoehtoliikkehäntä*. Vihreä Sivistysliitto, Helsinki.
- Tuomivaara, Salla (1998): 1. osa. Teoksessa Salla Tuomivaara & Joni Purmonen: *Ulos häkeistä! Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Tammi, Helsinki.
- *
- Kolme liikeaktivistin haastattelua, tehty tammikuussa 1998.
- *

LÄHTEET

- Alapuro, Risto (1997): *Älymystö Venäjän varjossa*. Hanki ja Jää, Helsinki.
- Allardt, Erik (1964): *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*. WSOY, Helsinki.
- Allardt, Erik (1964b): Suomalaisen yhteiskunnan perusvastakohtaisuudet. Teoksessa *Kuusi päivää kansalaisajattelua*. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan julkaisuja, 2.
- Allardt, Erik (1984): Unohtuiko suomalaisen sosiologian suuri linja. *Sosiologia* 21:2, s. 139–142.
- Allardt, Erik (1994): Makrososiologiska förändringarna och politik i dagens Europa. *Sosiologia* 31:1, s. 1–10.
- Allardt, Erik (1995): *Suunnistuksia ja kulttuurisokkeja*. Otava, Helsinki.
- Allardt, Erik (1999): Yhteiskuntatieteet yhteiskunnassa ja yliopistossa. Teoksessa Mikko Lahtinen (toim.): *Yhteiskunta ja yhteiskuntatieteet*. Tampere University Press, Tampere.
- Arendt, Hannah (1958): *The Human Condition*. University of Chicago Press, Chicago.
- Bauman, Zygmunt (1996): *Postmodernin luno*. Vastapaino, Tampere.
- Beck, Ulrich (1999): *Mitä globalisaatio on?* Vastapaino, Tampere.
- Hänninen, Sakari (1992): How to Combat Pollution by Words. *Alternatives* 17:2, s. 209–229.
- Kontinen, Esa (1998): Uusien liikkeiden tuleminen subjektiviteetin puolustamisen kulttuuri-ilmastossa. Teoksessa Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere.
- Kontinen, Esa (1999): *Ympäristökansalaisuuden kyläsepat*. SoPhi, Jyväskylä.
- Lappalainen, Pertti (1992): *Politiikan mahdollistuminen. Osallistuminen, suvereniteetti ja pluralistinen valtiokäsitys*. Acta Universitatis Tamperensis, ser A vol 348, Tampere.
- Lappalainen, Pertti, Heikkilä, Heikki, Koikkalainen, Petri, Kojo, Matti, Rinne, Jarmo, Rättilä, Tiina & Suominen, Petteri (1999): Tyyli politiikan ytimessä – johdattelua aiheeseen. Teoksessa Pertti Lappalainen (toim.): *Tyylisestä kansalaisaktiivisuutta*. Tampereen yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos, Julkaisuja 11, Tampere.
- Littunen, Yrjö (1964): Valtakunnallisen yhteistyöohjelman perusta. Teoksessa *Kuusi päivää kansalaisajattelua*. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan julkaisuja, 2.

- Mäkelä, Klaus (1992): 1960-luku: Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine. *Sociologia* 29:3, 187–190.
- Nelson, John (1998): *Tropes of Politics. Science, Theory, Rhetoric, Action*. The University of Wisconsin Press, Wisconsin.
- Oakeshott, Michael (1962): *Rationalism in Politics and Other Essays*. Methuen, London (1981).
- Palomäki, Erkki, K. (1964): ”Kansalaiskoulu” Jollaksessa. Teoksessa *Kuusi päivää kansalaisajattelua*. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan julkaisuja, 2.
- Palonen, Kari (1993): *Politikointi, politisointi, politiikka. Tulkinta politiikan ajatusmuodon pelikielikaikaloista*. Jyväskylän yliopisto, Valtio-opin laitos, Opetusmoniste n:o 1.
- Palonen, Kari (1997): Ovatko kielitieteilijät parhaita poliittisen käsitteistön historioitsijoita? *Politiikka* 39:1, s. 64–69.
- Perelman, Chaim (1982): *The Realm of Rhetoric*. University of Notre Dame Press, Notre Dame.
- Schmitt, Carl (1932): *Der Begriff des Politischen*. Duncker & Humboldt, Berlin (1963).
- Siisiäinen, Martti (1990): *Suomalainen protesti ja yhdistykset*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Siisiäinen, Martti (1998): Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere.